

PROLOOG

Zijn ogen zijn vriendelijk. Warm bruin met okerkleurige spikkeltjes – kleine dwaallichtjes onder de neonverlichting van de bar – met daarboven twee bijzonder bewegelijke donkere wenkbrauwen, als een paar vastberaden kleine boemerangs. Vriendelijke ogen doen me denken aan oom Rolf en dat is dan ook de enige reden dat ik de man toesta naast me te komen zitten. De eerste woorden die hij tegen me zegt, zijn namelijk niet echt origineel: ‘Vindt u het goed? U zit er zo verloren bij. Net als Assepoester, helemaal alleen aan de bar...’

Hij is een van de vele doctoren met wie ik tijdens mijn eerste werkweek te maken heb gehad. Maar in de wirwar van alle nieuwe namen ben ik die van hem meteen weer vergeten.

‘Gregor Hillmer,’ stelt hij zich nog een keer voor. ‘Afdeling prehistorie en vroegste geschiedenis.’

‘Hillmer?’ herhaal ik. Meteen heb ik er spijt van; ik wilde hem namelijk vooral niet te veel aandacht geven. Het enige wat ik wilde, was vanavond zo onopvallend mogelijk aan deze provisorische bar zitten omdat het bij het Historisch Museum gebruikelijk is dat ook alle stagiaires aanwezig zijn op het zomerfeest. Bij regen – zoals vandaag dus – vindt dit feest binnen plaats, in deze grote, koele voorzaal tussen de stenen keizers en gladiatoren, oorlogspaarden met verloren voorbenen, en schitterende goden van wie na tweeduizend jaar het gezicht inmiddels verdwenen is. Allemaal staan ze in de halfschaduw van de feestverlichting, waardig en stil, ondergaan de muziek, die nogal hol klinkt in een dergelijke

ruimte, en dromen van lang vergeten feesten langs de Nijl, de Tiber en de Eufraat. We zijn ver van huis.

Dr. Gregor Hillmer trekt zijn wenkbrauwen op.

Ik voel mezelf rood worden. ‘Neemt u me niet kwalijk, ik heb ooit iemand gekend... Maar het is vast geen familie van u. Ik heb gehoord dat hij naar het Midden-Oosten vertrokken is.’

Een spijtig klinkend: ‘Hm. Was hij archeoloog?’

‘Nee. Stasi-officier.’

Tussen drie als een soort ensemble opgestelde glazen vitrines danst een eenzaam, niet meer zo heel jong meisje afwezig om haar wijnglas heen. Ik wilde dat ik thuis was, op de bank. Bovendien heb ik ook nog een aantal verhuisdozen uit te pakken.

‘Nou ja,’ hoor ik de onverschrokken dr. Hillmer weer zeggen, ‘dan deed hij in zekere zin toch ook onderzoek naar mensen.’

Hij heft zijn glas, net zo verrast als ik door mijn onderdrukte gegiechel, en ik riskeer een snelle tweede blik. Knap zou ik hem niet willen noemen – bestaan er eigenlijk wel knappe archeologen? – maar wel sympathiek: niet groot, maar ook niet klein. Dik, donker haar, de stropdas nonchalant ter hoogte van het tweede overhemdknoopje geknoopt. Zo te zien midden dertig en daarmee zo’n tien jaar ouder en zelfbewuster dan ik.

‘Weet u eigenlijk dat u de meest ongebruikelijke jurk van de avond draagt? Ja, gelooft u mij maar, iedereen kijkt naar u.’

Dat is het nu net – onder andere. Ik had geen idee wat je naar het zomerfeest van een museum aantrekt. Voor mij had de uitnodiging nogal formeel geklonken en aangezien ik niets passends in mijn kast had hangen, had ik me in paniek mammies oude spullen weer herinnerd, die we al

die jaren bewaard hadden. Een strak, ivoorkleurig model met witte pareltjes, waarin ik haar als kind altijd zo graag gezien had. Hij zat als gegoten. En nu zit ik hier dus overdressed op een ongedwongen feestje! Morgen zal ik erom kunnen lachen, troost ik mezelf, maar op dit moment, tussen al die nieuwe collega's, is het zo'n beetje het ergste wat me had kunnen overkomen. Alsof ik al niet neerslachtig genoeg was. Maar ik besluit om niets te laten merken en vertel langs mijn neus weg: 'Mijn moeder heeft ermee op de cover van de Elle gestaan.'

Hij legt zijn hoofd in zijn nek, ontbloot een perfect bovengebit (*Homo sapiens, vroege 21e eeuw, particulier patiënt*) en lacht uit volle borst, waardoor ik alleen maar meer begin te balen. Ik had natuurlijk kunnen verwachten dat hij het als een grap zou beschouwen. Een Stasi-officier en een moeder op de cover van Elle! Zo meteen maakt hij nog een opmerking over 'onze nieuwe medewerkster uit het oosten'. Zo stelde professor Engel me namelijk voor – aan iedereen die mij de hand schudde en vervolgens betekenisvol maar ook wat onthutst 'Aah!' uitriep.

'U lijkt zich nogal aan ons te ergeren,' zegt dr. Hillmer in plaats daarvan. 'U zit alleen aan de bar wat met uw glas te spelen, kijkt niet op of om. Terwijl wij best aardige mensen zijn, hoor Lilly, wanneer je ons beter leert kennen... Mag ik Lilly zeggen? Je bent toch niet voor het eerst in het voormalige West-Duitsland, of wel soms?'

'Ik ben hier opgegroeid. In Hamburg.'

Verbluft kijkt hij me aan.

'Ik ben maar een halve Ossi,' leg ik uit. 'Van mijn moederskant. En ook voor de helft wanneer je het aantal levensjaren telt dat ik in Hamburg en in Jena doorgebracht heb. Maar op school in Jena was ik altijd de Wessi, tot aan het eind.' Ik

drink de laatste slok uit mijn glas en sta op. ‘Ik denk dat ik nu maar eens ga. Neemt u me niet kwalijk, maar mijn hoofd staat eigenlijk niet zo naar een feestje.’

‘Wacht even. Heb ik je beledigd? Geloof me, dat geklets over Oost en West – en dat meer dan tien jaar na de hereniging – ik word er zelf ook weleens moe van, maar wanneer het erop aankomt, weet ik toch nooit iets beters te verzinnen.’ De arme man lijkt helemaal ontdaan. ‘Het is pas half elf!’ voegt hij er bijna smekend aan toe.

Hij grijpt mijn korte aarzeling aan om mijn barkruk weer aan te schuiven, mij onder mijn arm te pakken en me er weer op te helpen, alsof me dat alleen niet gelukt zou zijn. Ik heb het gevoel alsof ik weer op dansles zit.

‘Vertel eens, wanneer je in Hamburg opgegroeid bent, maar de helft van je leven in Jena doorgebracht hebt, dan was dat... dat moet dan in elk geval nog voor de val van de Muur geweest zijn. Dus je bent met je ouders naar de DDR gegaan! Dat is me nogal wat. Neem me niet kwalijk, maar hoe beleef je zoiets, als jong meisje? Was dat niet... uitermate vreemd?’

‘Voor mij niet. Mijn ouders waren overleden en ik wilde mijn familie terugvinden. Maar u hebt gelijk, eenvoudig was het niet.’

‘Dus je ging alleen?’

‘Ja... Nee. Het is nogal een lang verhaal, doctor Hillmer.’

‘Gregor. En ik wil het graag horen.’

‘Ik zou niet weten, waar ik zou moeten beginnen.’

‘Begin gewoon maar ergens. Bij je ouders. Alsjeblieft. Het is pas half elf.’

Waarom ook niet, denk ik. Vertellen zou goed zijn tegen heimwee. En dus sluit ik even mijn ogen – het is genoeg, meteen zie ik de beelden weer voor me.

Het is september en de appelboom op het grasveld voor het ziekenhuis is zwaar beladen. Ik haal een ladder uit de keuken, ga aan een tak hangen en begin te schudden. Om me heen vallen dikke, roodgroene appels naar beneden. Ik weet niet waarom er vóór mij nog niemand op het idee gekomen was – voor de appelboom moet het heerlijk zijn om iets van zijn last kwijt te raken! Heel licht staat hij er na afloop bij, terwijl ik emmers vol naar de afdeling sjouw. Later ben ik blij dat ik het gedaan heb, want het blijkt de laatste dag te zijn waarop mammië nog wat kan eten en de fruitig zoete appel zal dus de laatste smaak zijn, die ze zich kan herinneren.

Het is oktober en mammies bed staat zo, dat ze de wolkenhemel kan zien. Het wordt al vroeg winter dit jaar. Op het gras glinsteren de gevallen blaadjes; ik doe het raam open, zodat mammië de regen kan horen. Zoals je zo veel stille kleine geluidjes kunt horen wanneer je ophoudt met praten. Ik lig in mammies armen, heel voorzichtig vanwege de infuusslangetjes, en omdat haar armen zo dun geworden zijn dat ik bang ben dat ik ze zal breken. Nog altijd kan ik haar breekbare lichaam tegen mijn rug aan voelen. We liggen daar en kijken naar buiten en ik geloof dat ik toen alle wolken gezien heb die ik in mijn leven moet zien.

Ik geloof ook dat ik die dag alle verhalen gehoord heb die ik moest horen. Ik ben ervan overtuigd dat er niets is wat ik niet over haar weet, na de dertien jaar die wij samen doorgebracht hebben – meer als zussen dan als moeder en dochter, want mammië was nog jong toen ze mij kreeg en praatte anders met mij dan de moeders van mijn vriendinnen. Ik weet nog dat een meisje niet meer met mij mocht spelen, omdat ik als achtjarige al wist te vertellen wat een man en een vrouw samen uitspoken in de slaapkamer, hoe

kinderen gemaakt worden en ook wat een miskraam is. Ik hoor mammië nog in de badkamer gillen en huilen, en zie de bebloede handdoeken terwijl ik met trillende vingers 112 bel en met heel hoge stem om een ambulance roep... Achttien jaar zou mijn broertje nu geweest zijn, acht jaar jonger dan ik. Net zo'n leeftijdsverschil als tussen mammië en haar zus Lena, die ze nooit meer teruggezien had na die nacht waarin ze samen met mijn vader over een grens vluchtte. Een grens, waarvandaan er geen weg terug meer was.

Het is november en Pascal komt voor het laatst op bezoek. Daarna eten we samen een pizza en weten we niet meer zo goed wat we tegen elkaar moeten zeggen. Het is alsof mammië en ik al naar een andere wereld overgegaan zijn. Pascal weet dat hij ons in de steek gelaten heeft, haar en mij, maar hij weet niet dat ik niet boos ben op hem. Want op het eind zijn mammië en ik weer alleen, net zoals vroeger, en aan die tijd klamp ik me vast. Ik ben ervan overtuigd dat zij het kostbaarste is wat ik ooit in mijn leven zal bezitten...

1

Mijn vader was een held. Hij bevrijdde mijn moeder uit de DDR en beklom een berg. Het ene lukte, het andere niet. Het enige wat ik nog van hem had, was een foto. Die toonde hem met zijn arm om mijn moeder, leunend tegen een zuil – ‘*Unter den Linden*,’ vertelde mammië dromerig – allebei glimlachend. Ze waren negentien, helemaal verliefd en hadden elkaar een paar maanden eerder in Boedapest leren kennen. Sindsdien ontmoetten ze elkaar elke eerste zaterdag van de maand op hetzelfde tijdstip op dezelfde plek in Oost-Berlijn.

Mijn vader kwam uit Hamburg, mijn moeder uit Jena. Alleen in Oost-Berlijn konden ze elkaar zien en ook dan telkens maar voor een paar uur. Kort voordat om middernacht de Berlijnse Muur voor mensen uit het Westen weer dichtging, bracht mijn moeder mijn vader naar de grensovergang, waar ze nog één keer naar elkaar zwaaiden om daarna ongelukkig en vol verlangen naar elkaar ieder in tegenovergestelde richtingen van het verdeelde land weer naar huis te vertrekken. Dat ze dat niet lang zouden volhouden, moge duidelijk zijn.

Mijn vader heette Jochen. Jochen Kupfer. Mij noemden ze Lilly, naar het liedje ‘Lily Marlene’. Mammies zus Lena heet namelijk eigenlijk Marlene en mammië wilde duidelijk maken dat wij bij elkaar hoorden, ondanks die hele toestand rond de Muur. De beide zussen schreven elkaar, stuurden foto’s en pakketjes over en weer, en wanneer ik met Kerst stol uit Thüringen at, dacht ik aan onze familie in het oosten. Maar Lena’s lange brieven interesseerden me niet – ik

kende immers niemand over wie ze schreef – en de foto's zeiden me al net zo weinig. Ik vond Lena niet half zo mooi als mammie (hoe dom kon ik zijn...) en mijn oom Rolf deed me te veel denken aan mijn klassenleraar dr. Gotthold om hem zomaar in mijn hart te kunnen sluiten. Dan was er ook nog een neef, Till, die slechts een paar jaar jonger was dan ik, maar jongens waren voor mij – op mijn tiende, elfde jaar – sowieso het laatste wat me interesseerde. Slechts één keer stokte de adem me bijna in de keel. Lena had ons een familieportret gestuurd dat ze in een studio hadden laten maken. Ik herinner me mammies gezicht toen ze de foto bekeek. Ze zag eruit alsof ze alles om zich heen vergeten was. En toen ik over haar schouder meekeek, ontdekte ik dat tussen tante Lena en oom Rolf en mijn neefje Till nog een meisje stond. Ze keek nors in de camera en werd dus blijkbaar met net zo veel tegenzin gefotografeerd als ik.

'Wie is dat dan?' vroeg ik verbaasd.

'Dat is je nichtje Katrin,' zei mammie zacht.

Mijn nichtje Katrin! Ik was sprakeloos. Ik was bijna twaalf, kende duizenden verhalen over mammies familie, maar tot nu toe had blijkbaar niemand het nodig gevonden om me te vertellen dat ik ook nog een nichtje had. Ik pakte de foto uit mammies hand en keek er beduusd naar.

'Ze is twee jaar ouder dan jij,' vertelde mammie.

'Is ze geadopteerd of zo? Ik bedoel, waar komt ze opeens vandaan?' Dat was zoals ik inmiddels weet zo ongeveer het ergste wat ik had kunnen vragen, maar ik had werkelijk geen idee. 'Ik dacht dat Lena alleen maar Till had?'

Ik las iets in mammies ogen, ik weet niet wat, maar het weerhield me ervan om verder te vragen. Nog een paar dagen hield mijn nichtje Katrin me bezig, toen kwam er een bericht dat al het andere naar de achtergrond drong.

Mammie werd weer ziek. We hoopten al dat ze het gered had, omdat er al meer dan een jaar geen uitzaaiingen meer gevonden waren. Ik weet nog dat we die zomer helemaal uitgelaten waren: mammie, haar vriend Pascal en ik. Pascal deed er alles aan om ons aan het lachen te krijgen – en dat, terwijl hij onbewust ook al heel vaak iets grappigs deed en zelfs ik hem niet meer helemaal serieus kon nemen. Pascal is het type dat in het zwembad gegarandeerd in de enige glasscherf in de omgeving trapt, wiens koffiekopje in de magnetron explodeert en bij wie de tandeloze teckel van de burens hem zo in zijn dijbeen te pakken neemt dat hij vier hechtingen nodig heeft. Alleen met de camera is hij heel handig. Nog nooit heb ik mooiere foto's gezien dan die, die Pascal die zomer van mammie maakte, voordat we te horen kregen dat ze niet meer beter zou worden.

We waren net verhuisd naar een mooie, ruime flat aan het Isekanaal. Ik zat in het tweede jaar van het gymnasium, dat direct om de hoek lag, en was begonnen met het leren van Frans, wat ik *très chic* vond. Pascal, die Frans is, vond niets leuker dan mij plagen met mijn slechte uitspraak. Hij sprak de hele tijd Frans met me, wat me woedend maakte. Maar ik ging graag naar school; ik had er fijne vriendinnen en er waren jongens die ons plaagden. We stonden op het plein, neuzen in de lucht, en deden ons uiterste best om ze te negeren. Dat miste ik nog het meest toen ik vlak na het begin van het nieuwe schooljaar naar het internaat in Poppenbüttel moest. Want daar waren alleen maar meisjes. Er waren alleen maar onderwijzeressen en in plaats van mijn grote kamer met uitzicht op het Isekanaal, was hier voor iedereen alleen maar een klein hokje met een bed, een bureau en een inbouwkast. Dat noemde zich internaat en ik voelde me ook daadwerkelijk geïnterneerd. Maar ik geloofde hei-

lig dat mammie weer zou genezen en dat ze me hier dan weer weg zou halen. Ze zou het redden! Dat ze op haar 34ste zou overlijden en mij alleen achter zou laten... dat was volledig ondenkbaar. Ik weigerde te zien dat ze steeds zwakker werd. Tenslotte hadden we dit allemaal al een keer eerder meegemaakt en de eerste keer was het op de een of andere manier uiteindelijk ook weer bergopwaarts gegaan. Wanneer ik haar 's middags bezocht, hield ik me vrolijk. We maakten plannen voor de tijd na haar ziekte en over het internaat vertelde ik bijna niets. *Natuurlijk, alles is in orde. En: Ja, natuurlijk heb ik al een vriendin, ze heet Meggi Pfeiffer en zit bij bio naast me...*

Meggi Pfeiffer zat daadwerkelijk naast me bij bio en ze was daadwerkelijk degene die in aanmerking zou kunnen komen voor vriendin wanneer ik daar zin in zou hebben gehad. Maar waarom? Ik zou het internaat immers al gauw weer verlaten. Mammie zou beter worden, let maar op! Mijn klasgenootjes interesseerden me dus niet.

En toen kwam mevrouw Gubler. In eerste instantie – daar in de spreekkamer van het internaat – had ik niets door en was ik heel spraakzaam, aangezien mevrouw Gubler eruitzag als die leuke actrice die op dat moment bekend was door haar rol van moeder in een populaire televisieserie. We dronken een sapje en spraken ontspannen met elkaar en ik had er geen idee van dat ze van de Raad voor de Kinderbescherming was, totdat ze na een halfuur eindelijk duidelijk maakte waarvoor ze hier eigenlijk was. Ze wilde me leren kennen, omdat de Raad voor de Kinderbescherming mijn wettelijke voogd zou worden wanneer mijn moeder er niet meer zou zijn.

Geweten had ik dit altijd al. Maar eraan gedacht had ik tot op dat moment nog nooit. Tot op de dag van vandaag

kan ik nog steeds niet praten over het gevoel dat op dat moment bezit van me nam en me niet meer wilde loslaten. Ik geloof dat het een soort paniek was. Pure angst, die een mens besluipt wanneer iets verschrikkelijks en onontkoombars op hem afkomt en er niets, maar dan ook helemaal niets tegen gedaan kan worden.

Toen ik die middag naar het ziekenhuis reed, bekeek ik mammie met andere ogen. Het was alsof ik voor het eerst echt zag hoe dun en bleek ze geworden was en dat ze niet eens meer zelf kon eten, alsof ik me er voor het eerst van bewust werd dat de artsen gestopt waren met behandelen en er door de infuusslangen alleen nog maar pijnstillers en vloeibaar voedsel vloeiden. Mijn moeder zou doodgaan.

Wist zij het ook?

Op het raam prijkte nog de tekening van de Suikerbroodberg in Rio de Janeiro, die ik een paar weken eerder op het glas geschilderd had. We hadden ooit met elkaar afgesproken dat we er samen heen zouden gaan, zodra mammie weer gezond en sterk genoeg zou zijn. Toen ik klein was, had ik allemaal verhaaltjes rondom de Suikerbroodberg verzonnen. Ik dacht dat het de toegang naar Luilekkerland was en dat daarachter een enorme tuin lag met muziek en gelukkige mensen, die allemaal aan chocoladebomen knabbelden. Ik bedacht wie daar allemaal woonden, wat ze beleefden en wat ze zouden zeggen wanneer ik ze op een dag zou bezoeken.

Plotseling kon ik de tekening niet meer zien. Plotseling wist ik zeker dat mammie en ik er nooit heen zouden gaan. Plotseling kon ik alleen nog maar denken aan wat mammie zei toen ik de tekening gemaakt had: 'En nu moet je er nog een muur bij tekenen.'

'Er is daar geen muur, mammie.'

‘Maar die hoort erbij. Dat zijn je wortels, vergeet dat nooit, hoor je? Naar de Suikerbroodberg kun je vliegen, maar naar je eigen familie kun je niet. En waag het niet om dat ooit normaal te vinden!’

Mijn muur om de Suikerbroodberg heen zag er wat vreemd uit, omdat halverwege mijn bruine verf opraakte en ik dus met grijs verder was gegaan. Het was een lange muur, vanaf de raamhoek linksonder, om de Suikerbroodberg heen tot aan de rechterbovenhoek, waar het rolluik al bijna begon. Lang genoeg dus om alle dromen weer in te sluiten. Dat mammie al geen dromen meer gehad had op het moment dat ik de tekening maakte, begreep ik die middag pas.

Ik wilde dat we erover hadden kunnen praten. Ik stel me voor hoezeer mammie behoefte gehad moet hebben aan iemand die ze in vertrouwen kon nemen – over haar angst voor de dood, haar zorgen om mij, die ze alleen achter zou laten, en over al die andere dingen, waar ik geen idee van had. De enige die haar had kunnen helpen, was zo ver weg als iemand maar kan zijn. Muren, grensversperringen en prikkeldraad lagen tussen ons, automatische vuurwapens en de zogenaamde *Todesstreifen*, waar wachtposten met honden patrouilleerden en schijnwerpers het gebied afzochten naar de schaduwen van hen die over de versperring heen naar het Westen wilden vluchten. Want die versperring bewaakte een klein, grimmig en gesloten land dat het deed voorkomen alsof het zijn bewoners tegen de wereld daarbuiten wilde beschermen, maar ze in plaats daarvan gevangen hield.

Het was bijna zoals in het sprookje van Doornroosje. Alleen was hier helaas in geen velden of wegen een prins te bekennen.

2

Ooit las ik in de krant over een man die na een roofoverval tijdelijk zijn geheugen kwijtgeraakt was. Toen men hem vertelde wat hij had meegemaakt, kon hij het gewoon niet geloven. Hij kon zich noch de overval zelf, noch de tijd ervoor herinneren. ‘En dat is maar goed ook,’ zei hij. ‘Anders zou je het in gedachten toch steeds maar weer opnieuw beleven.’

Ik begreep precies wat hij bedoelde. Tot in detail herinnerde ik mij het uur waarin aan mijn leven tot dan toe een eind kwam – het uur, waarin ik het nieuws van mammies dood te horen kreeg. Destijds liet ik de gebeurtenissen telkens opnieuw in gedachten de revue passeren en het duurde heel lang voordat ik het biologielokaal van mijn school eindelijk weer kon betreden zonder duizelig te worden.

Dat de wonderen der natuur op mijn nieuwe school uitgerekend door Inge Gründel onderwezen werden, was een flinke tegenvaller voor me geweest. Tot voor kort was ik gek geweest op het vak biologie, maar nu begon elke les met hetzelfde martelende ritueel: Inge Gründel ging op de demonstratietafel zitten, die van links naar rechts door het lokaal liep, pakte haar notitieboekje en nam zwijgend de lijst met leerlingen door, op zoek naar haar prooi van de dag. De hele klas zat verstijfd van angst, tot het moment dat mevrouw Gründel de spanning genoeg opgevoerd had en plotseling een naam riep. Terwijl dertig meisjes een opgeluchte zucht slaakten, kwam het slachtoffer bedrukt naar voren gelopen, waar ze met haar gezicht naar de klas moest gaan staan en over de stof van de afgelopen weken

ondervraagd werd. Waarbij mevrouw Gründels smalende gezichtsuitdrukking er geen twijfel over liet bestaan dat het hier eigenlijk maar over één onderwerp ging. Een onderwerp dat helemaal niet in het boek voorkwam: namelijk de wet van de sterkste...

Ik voelde dat ik die dag de pineut zou zijn. Mijn ijskoude vingers omklemden mijn pen, terwijl ik blind naar mijn tafeltje staaarde en mijn eigen hartslag in mijn oren hoorde dreunen. Mijn tong was zo droog dat ik bang was dat er tijdens het slikken kleine stukjes vanaf zouden breken. Ik probeerde me te herinneren waarover het tijdens de laatste biologieles gegaan was, maar mijn hoofd leek wel hol. Naast mij scheurde Meggi Pfeiffer stukjes papier uit haar werkschrift, die ze in al haar ellende tot kleine worstjes rolde.

‘Jutta Polze,’ riep mevrouw Gründel.

Jutta Polze was de week ervoor ook al overhoord, had haar huiswerk toen keurig gemaakt en had zich dus waarschijnlijk als enige in de klas zeker gewaand. Ze uitte één enkel klaaglijk geluidje voordat ze als een lam naar de slachtbank slofte.

Ik voelde hoe mijn bloed weer begon te stromen en hoe zich een bijna euforisch gevoel van mij meester maakte. Alweer een biologieles overleefd! Elke dinsdag concentreerde mijn bestaansworsteling zich op deze vijf minuten tussen half en vijf óver half tien, waarin mijn andere problemen plotseling bijna nietig leken. De ontspanning daarna was zo groot dat ik van de les zelf bijna niets meer meekreeg. Mijn gedachten begonnen al af te dwalen...

Een scherpe por in mijn zij van Meggi roept me plotseling weer tot de orde: ‘Lilly, zit niet te slapen! Je bent aan de béúrt!’

Ik staar hulpeloos en verbluft naar voren. Jutta Polze zit allang weer op haar plek en op het zojuist nog schoon gepoetste bord heeft iemand een curieuze tekening gekrabbeld.

‘De mééldraden! De mééldraden!’ fluistert Meggi nu bezwerend.

Zelfs vanaf deze afstand kan ik zien hoe mevrouw Gründels ogen zich tot smalle spleetjes vernauwen. Ze begint te glimlachen en de krijtjes in haar handen als een soort speren af te wegen. ‘Kom jij maar eens naar voren, Lilly,’ zegt ze. ‘En teken voor ons de meeldraden eens in.’

Ik struikel de traptreden af naar voren. Mevrouw Gründel houdt me een krijtje voor. ‘De meeldraden,’ herhaalt ze bijna vriendelijk. Waarschijnlijk vermoedt ze al dat ik het woord meeldraad zojuist voor het eerst gehoord heb.

Mijn kleine grijze cellen draaien op volle toeren, terwijl ik in de richting van het bord loop. Meel. Stof. Buitenwereld. Aha. Dat op het bord stelt waarschijnlijk een bloem voor, en de meeldraad is waarschijnlijk iets wat die bloem beschermt tegen het stof van buiten! Om me heen klinkt hier en daar onderdrukt gegiechel, wanneer ik een soort web van zachte krijtstreepjes rondom mevrouw Gründels bloem teken. Mevrouw Gründel laat me uit tekenen, een glimlach van voorpret op haar gezicht. Maar dan wordt er aan de deur geklopt en de glimlach verdwijnt. Een oudere leerling verschijnt, een blik, een vermoeden. ‘Zit Lilly Engelhart in deze klas? Ze moet bij de directrice komen...’

Ik explodeer, breek in duizend stukjes. De hand, die daarnet nog aan mij toebehoorde, legt het krijtje zorgvuldig terug in het bakje onder het bord. Mijn voormalige voeten bewegen zich in de richting van de deuropening, waarin een voor mij vreemde leerlinge een stapje opzij doet.

Toch hoor ik hoe mevrouw Gründel als in een soort reflex nog een nijdige opmerking maakt, waar ze zelf van lijkt te schrikken: 'Daar kom je weer mooi onderuit...'

Ik, Lilly Engelhart, dertien jaar oud, houd op die dinsdag, de 22e november 1988, om 09.55 uur op te bestaan.